

OM NOGLE TEGNINGER AF THORVALDSEN.

Medens Beundringen for Thorvaldsen er lige saa stor i vor Tid som i hans egen, er Tyngdepunktet for denne flyttet noget. Samtiden, i hvert Fald i Tyskland og Danmark, beundrede hovedsagelig det ethisk Skønne i hans Kunst. Den nyere Tid har med Georg Brandes og Julius Lange lagt Vægten paa det Humane i hans Arbejders Skønhed, som han har fra det 18de Aarhundrede. Og Sandsynligheden taler for, at den kommende Tid vil se det som sin Opgave at supplere denne Betragtning ved sammenlignende Forskninger i den foregaaende og den med Thorvaldsen samtidige Kunst.

Thorvaldsen havde en mærkelig Evne til at følge med den kunstneriske Udvikling og til at optage dennes forskellige Strømninger i sig — en Evne som hang sammen med hans almindelige Modtagelighed for alle Tidens Rørelser — men desuagtet formaaede han at bevare Rammen for sin Kunst hel og ubruds. Gennem sit lange Liv var han berørt af højst forskellige Kunstretninger. Klassisk uddannet ved Akademiet interesserede han sig i København for den frembrydende nordisk germanske Romantik, der betegner en national Reaktion mod det 18de Aarhundredes romanske Paa-virkning af Kunsten. Vi ser det af hans Illustrationsarbejder og af den Litteratur, han førte med sig til Italien. I Rom forlader han de stærkt følelsesbetonede romantiske Stemninger og giver sig den dér raadende logiske romanske Klassicisme i Vold. I sin Manddomsalder bevæger han sig atter mod den da omfattende romantiske Kunstbevægelse, men forsigtigt, stadig iklædt det antike Klædebon. Og endelig paa sine gamle Dage, i nogle af Reliefferne fra Nysø er han paa Nippet til at stryge den sidste Rest af Klassicismen af sig til Fordel for det nordiske Hverdagsliv.

Thorvaldsens Tegninger er mærkelig friske og livfulde i Sam-

Thorvaldsen: Pegasus ført af en Genius. British Museum.

menligning med de plastiske Arbejder. Han lod ikke Øjeblikkets Stemning raade ved Udførelsen af det færdige Arbejde, for at det, der i Tegningen spillede af Liv, kunde blive egnet til at indtage sin Plads i hans Produktion som hans Type, som et Led i den lange Række af Arbejder, der skulde bære Præget af hans Form, mærket af den Generalnævner, i hvilken hvert enkelt Arbejde gik op. Der er ingen Tvivl om, at det har været Thorvaldsen yderst magtpaaliggende at bevare denne Enhedsform, og at han til Fordel for den har offret meget af det, der laa ham paa Hjærte at udsige. Forøvrigt har først en Tid saa fjærnt fra Thorvaldsens Produktion som vor — næppe Kunstneren selv —, klart set Stiludviklingen i hans Arbejder.

Thorvaldsens Figurer er i hans Ungdom mere romansk-klassiske og samtidig naturalistiske end i den senere af Romantikken paa-virkede Tid. Men allerede med Reliefferne »Dagen« og »Natten«, af hvilke Géorg Brandes har givet en genial Karakteristik, kommer han Romantikken i Møde. Fra Tredvernes Begyndelse optræder de svævende Figurer i stærkt voksende Mængde indtil hans sidste Aar. Det er som om han søgte at udtrykke det romantiske Element, det som skulde betegne Skridtet bort fra den hedenske Antik til den kristelige romantiske Klassicisme, om man kan kalde den saa,

Thorvaldsen: Pan og Nymfe. British Museum.

ved disse Figurer. Saadanne Figurer er vel ikke ukendte for Antikkens Kunst; men hos Thorvaldsen fremtræder de paa en Maade, der er forskellig fra Antikkens og overensstemmende med den moderne romantiske Følelse.

De Tegninger, der her gøres til Genstand for Omtale, har længe været i engelsk Eje og er fornylig erhvervede af British Museum. I Storbritannien findes endnu mangfoldige Vidnesbyrd om Thorvaldsens Yndest hos det engelske Publikum. Det kunde maaske være rigtigt som et Bidrag til Forstaaelsen af denne Yndest at minde om, at Thorvaldsen i sine yngre Dage i væsentlig Grad var paa-

Thorvaldsen: Pan og Nymfe. Thorvaldsens Museum.

virket af en dansk Billedhugger af engelsk Oprindelse, der var hans Lærer ved Akademiet i København, nemlig C. F. Stanley, hvis Fader, ligeledes en betydelig Billedhugger, havde arbejdet mange Aar i England. Selvom det ikke endnu er muligt at paavise en særlig engelsk Note i Thorvaldsens ældre Arbejder, der kan have bidraget til denne Yndest hos det engelske Publikum, saa er der dog, navnlig i en traditionsbunden Kunst som det 18de Aarhundredes, en Sandsynlighed til Stede for en saadan Paavirkning.

En Tegning af Thorvaldsen i British Museum fra hans romantisk paavirkede Aar er et Udkast til Relieffet, Pegasus ført af en Genius med Lysets Fakkelt i Haanden, som findes i Thorvaldsens Museum (afb. Side 2). Den hører rimeligvis sammen med en Serie af

forskellige græske Guddomme, som Thorvaldsen har udført 1836. Tegningen er ved sin levende og friske Ynde et godt Eksempel paa hans Stregs Skønhed og paa den tidligere omtalte Forskel mellem Tegning og den færdige Komposition.

For at forstaa Thorvaldsens Arbejdsmaade, maa man tænke sig, at han har haft sine Figurer hvilende i sin Forestillingskres som levende Skikkelser, der langsomt glidende omformede sig i en logisk Udviklingsrække. Det nævnte Relief er karakteristisk ogsaa i denne Henseende. Thi iagttager man nogle af Reliefferne i Museet, saaledes en Yngling med en Hest fra 1829, en Krieger med en Hest fra 1831 og Ganymedes' Bortførelse fra 1833, forstaar man, hvorledes disse Figurer, Hesten og Ynglingen, med nogle Tillempelser smelter sammen for Thorvaldsen til en ny Gruppe. Og han fortsætter Udviklingen og Omdannelsen. Med nogle nye Anordninger skaber han i 1840 Gruppen om til Perseus' Bortførelse af Andromeda, der, som det med Rette er bleven sagt, er udført i Christian den Ottendes Stil.

Thorvaldsen ejede en stor Modtagelighed for alt, hvad der var oppe i Tiden. Og den, der levede i et Verdenscentrum som Rom i de bevægede Krigstiders politiske Virvar og Brydninger af alle sociale, politiske og religiøse Opfattelser, har tilvisse faaet Lejlighed til at modtage mange forskellige Slags Paavirkninger. Men Thorvaldsen forstod at holde sine private Opfattelser udenfor sin kunstneriske Virksomhed og dog at følge Tidens Strømninger. Han saa det som sin Opgave at tjene Tiden med sin Kunst, og denne belønnede ham rigt derfor. Hans verdensborgerlige Stilling har maaske fremmet det generaliserende og objektive i hans Arbejder, men ogsaa Roen og Harmonien i dem. Det var en Lykke for ham, at han ikke tilbragte sit Liv i en nordisk Smaaby og blev kunstnerisk Fortolker af lokalt betingede Opfattelser.

Som en saadan Imødekommen af Tidens Tanker kan man se det Moment, der er fremhævet af Jul. Lange, at Thorvaldsen mere end nogen anden Kunstner fyldestgjorde Tidens almindelige Fordring til den ethiske Opfattelse af det Kvindelige. Det var et Udslag af Romantikkens Reaktion mod det 18de Aarhundrede. Men sejrede dette Krav end i Kunsten, førte det tillige let en Usandhed med ind i den og tvang Kunstneren til enten at opgive eller ad lange spekulative Omveje at fremstille det, som laa ham nærmest og naturligst paa Hjærte. Kunsten var jo med Romantikken gaaet i

Thorvaldsen: Pan lærer en lille Satyr at spille paa Syrinx. British Museum.

Tjeneste hos Litteraturen og Filosofien for Nationalismens Skyld. Derfor denne Uoverensstemmelse mellem Thorvaldsens Arbejder og hans Temperament og Følelse. Thi det vilde være forkert af Karakteren af hans Kunst at gøre Slutninger om hans Person. Som alle store Kunstnere besad han en Sansernes nervøse Irritabilitet. En sund Mand, som han var, havde han ligesom Antikken baade en apollinisk og en faunisk Side. At den sidste fik saa svage Udslag i hans Produktion, er derfor ikke et Udtryk for Thorvaldsens, men for Tidens Opfattelse. Den betydelige Plads det Fauniske indtager i hans private Samlinger er et Vidnesbyrd om, at han saa paa Antikken med Antikkens Øjne. Men den Form, han bandt sine Værker i, var saa stærk, saa objektiv, at den ikke gav Plads for de aktuelle Følelser.

Med den her antydede Opfattelse af Thorvaldsens Forhold til det Fauniske bliver den anden Tegning i British Museum mere forstaaelig (afb. Side 3). Men det maa vel nok indrømmes, at det Apolliniske unægtelig har svigtet Thorvaldsen i nogen Grad ved dette Arbejde. Antagelig stammer den fra Tiden 1838 og det synes som om han havde tænkt sig Relieffet ovalt, maaske bestemt til den store Række af Relieffer, han paa den Tid udførte til det nu ned-

Thorvaldsen: Pan lærer en lille Satyr at spille paa Syrinx. Thorvaldsens Museum.

revne Palazzo Torlonia. Thorvaldsen er dog rimeligvis snart kommet til det Resultat, at dette Relief egnede sig bedre til en rektangulær Form; han har da omarbejdet det, saaledes som den lille Blyantsskitse i Thorvaldsens Museum viser, og anbragt Nymfens Spyd overensstemmende med den firkantede Form og givet Pan en flagrende Dyrehud, der skulde danne Symetri med Nymfens Arm (afb. Side 9). Det er mærkeligt at se, hvorledes han lader ganske den samme Hund i den samme Stilling fra Nemesisrelieffet gaa igen paa dette Relief for senere at anvende den i nøjagtig samme Stilling paa Familierelieffet fra Nysø og paa Relieffet, der forestiller Gangen til Golgatha. Men trods den stærkt gennemførte Symetri i Figurerne, trods den klogt beregnede og energisk gennemførte Komposition, kan Pan og Nymfe ikke siges at være noget heldigt Arbejde (afb. Side 4). Denne smægtende Nymfe med sirlig Ungpigefrisur i Tidens Stil passede bedre til at sidde ved et Mahogni Sybord end til at gaa paa Afveje. Hun er ingen heldig Kontrast til Pan. Det er dog ikke lykkedes Thorvaldsen at omsætte Indholdet helt i sin klassiske Stil, skøndt det ikke har manglet ham paa antikke Forbilleder. Kun i Tegningen i British Museum aner man noget af den antikke Stemning. I Thorvaldsens Museums Tegning føler man, at Mesterens Haand bliver tøvende; det gustne Overlæg, Samtidens Krav til Formen og Linien, tager Magten fra ham og Friskheden

fra Arbejdet. Den stærke lineære Symetri har intet Forbillede i de tilsvarende antikke Emner og er ikke vel anbragt ved dette Motiv, der forudsætter Frihed. Den maa nærmest opfattes som et Vidnesbyrd om, hvor langt den sene Empire i sin Efterligning af Antikken i Virkeligheden fjernede sig fra denne.

Et andet Relief, som ogsaa behandler Faunkresen, er derimod faldet lykkeligere ud, nemlig Pan, der lærer en lille Satyr at spille paa Syrinx (afb. Side 7). Det er et Emne, der har interesseret Thorvaldsen allerede fra Ungdomsaarene. Flere Tegninger af beslægtede Motiver fra den Tid viser det. Dette Motiv synes samtidig at have beskæftiget andre Kunstnere blandt Thorvaldsens Venner i Rom, saaledes den tyske Maler Schick; man tør dog formode, at det er de samme klassiske Forbilleder, som begge efterlignede. Det tog mange Aar, før Thorvaldsens Værk forelaa i sin endelige Form, men da var det ogsaa i højeste Grad gjort personligt og uafhængigt af Antikken i Tidens Stil.

Den sædvanlige Udviklingsgang har dette Relief tilbagelagt fra Tegning med Typer af faunisk Vildskab til en behersket, skønt komponeret Pan, der som en Apollo i harmonisk Ro underviser en lille Satyr, som sidder i den samme af Thorvaldsen yndede Stilling, i hvilken han anbragte Merkur som Argusdræber. Ganske vist har Thorvaldsen til Fordel for Kompositionen givet Afkald paa Kvintessensen af det Fauniske og i Grunden indskrænket det til Attributerne; men Kompositionen er reddet for hans Stil derved. At denne Forandring ikke har været ubevidst, ser vi af Tegningen til dette Emne i British Museum (afb. Side 6). Den maa sikkert opfattes ikke som et Forarbejde, men som en fri Gengivelse af Emnet bestemt til Erindringsgave eller lignende. Den er sandsynligvis gjort senere end Relieffet og Thorvaldsen har da her kunnet give sig Luft for noget af det, han havde haft i Tanken, men som ikke kunde faa Udtryk i det plastiske Arbejde. I Tegningen har han gjort Kompositionen malerisk, tilføjet Baggrund og givet Pan en levende og talende Stilling, der passer for ham.

Der er vel ikke Tvivl om, at Thorvaldsen til Tider har følt sin skulpturelle Stil som et Baand, der hindrede ham i at sige alt det, der laa ham paa Hjærte. Hans Sind har været saa fyldt af det levende Liv, at ikke alene det malerisk behandlede Relief, som man kender det i 18de Aarhundrede, men ogsaa en Naturalisme lig dette Aarhundredes har fristet ham momentvis.

Da Thorvaldsen lagde meget stærk Vægt paa at bevare Enhedspræget i sine Værker maa det antages, at han nogenlunde let har bragt sin Stil disse Offre, saa meget mere som den dog gav ham Adgang til at udtrykke vel baade det meste og det værdifuldeste af, hvad han havde paa Hjærte. Men selve den Kendsgæring, at Thorvaldsens kunstneriske Trang utvivlsomt førte ham saa vidt, at han har følt sig ved Grænserne af det kunstneriske Rige, som hans Stil beherskede, er dog ikke uden Betydning, fordi den viser os, at Omfanget af hans Tanker og Følelser spændte videre i Retning af Frihed og Menneskelighed end hans Produktion. I denne Kendsgæring turde ligge et Bidrag til Forstaaelsen af hans Værker i Almindelighed.

VICTOR P. CHRISTENSEN

A16,440

Thorvaldsen: Pan og Nymfe.
Thorvaldsens Museum.